

بهار ۱۳۹۱

دیپلماسی صلح عادلانه

مرکز بین المللی مطالعات صلح

Number 6, Spring 2012
Just Peace Diplomacy Journal
International Peace Studies Centre (IPSC)
www.peace-ipsc.org
ISSN 2043-9016 (Print)
ISSN 2043-9024 (Online)

English Articles 1-78

Persian Articles 79-254

IPSC

International Peace Studies Centre

دیپلماسی صلح عادلانه

مرکز بین المللی مطالعات صلح

فهرست

Articles

A Critical Analysis of Huntington's Doctrine of 'The Clash of Civilization'

Masoumeh Bahram
[1-20]

- مَخْمَس فُشارهای غرب علیه انقلاب اسلامی ایران در سال ۲۰۱۱
دکتر سید سلمان صفوی {۱۰۲-۱۷۹}

Revisiting the History of Iran: Geopolitics and Geoculture

Kafkazli Seyed Javad
[21-42]

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی پاکستان
در سال ۲۰۱۱
امیر سووری {۱۰۳-۱۱۴}

The United States of America and Iran's Periphery in 2011

Tahmoures Gholami
[42-56]

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی عربستان
سعودی در سال ۲۰۱۱
کامران کرمی {۱۲۷-۱۵۸}

Understanding Radical Islamic Militancy Against the West

Mohammad Sadegh Jokar
[57-78]

- بررسی تحلیلی رویدادهای عراق در سال ۲۰۱۱ و بررسی چشم
انداز آتی آن در سال ۲۰۱۲
"۲۰۱۱ سالی برای پایان رسمی اشغال عراق"
اردشیر پشننگ {۱۵۹-۲۰۶}

- تحلیلی از وضعیت مصر در سال ۲۰۱۱ و روندهای آتی
اباذر براری {۲۰۷-۲۳۰}

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی تونس
در سال ۲۰۱۱
معصومه طالبی {۲۳۱-۲۵۴}

Persian Articles [79-254]

مقالات انگلیسی {۱-۷۸}

بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی تونس در سال ۲۰۱۱

معصومه طالبی

مرکز بین المللی مطالعات صلح- تهران

چکیده

این مقاله تلاش می کند تحلیل های سیاسی، اقتصادی و امنیتی را به همراه وقایع رخ داده در یک سال گذشته در تونس را بررسی کند که برهه زمانی پس از سقوط دولت بن علی و استقرار سیستم سیاسی انتقالی را شامل می شود.

کلید واژگان: تونس، بن علی، خاورمیانه، شمال افریقا، بهار عربی، بیدار اسلامی.

مقدمه

در تاریخ ژانویه سال ۲۰۱۱ دولت تونس پس از حدود یک ماه ناآرامی و اعتراضات مردمی به اوضاع معیشتی، سیاسی و حکومتی در این کشور سقوط کرد. در حالی که تونس در طول ۱۵ سال گذشته کشوری بسیار آرام بود، اما تظاهرات در اعتراض به بیکاری و قیمت بالای مواد

غذایی در این کشور از بیش از ۳ هفته قبل از این رویداد، از منطقه سیدی بوزید شروع شد. نخستین تظاهرات گسترده در ۱۷ دسامبر در این منطقه زمانی برگزار شد که یک فارغ‌التحصیل دانشگاه در اعتراض به اقدام پلیس در ضبط میوه‌ها و سبزیجاتش به دلیل نداشتن مجوز فروش اقدام به خودسوزی کرد، تا جایی که بحران سیاسی در این کشور واقع در شمال آفریقا به نقطه‌ای رسید که حتی کوتاه آمدن حکومت و وعده آزادی رسانه‌ها و دموکراسی هم بدون اقدامات عملی نتوانست معترضان را آرام کند.

"زین‌العابدین بن علی" که بیش از ۲۳ سال قدرت را در تونس در اختیار داشت برای آرام کردن اوضاع در این کشور در سخنرانی خود قول داد به فکر حل نگرانی‌های معترضان از جمله افزایش ۴ برابری بهای غذای طی هفته‌های اخیر و معضل بیکاری باشد. اما چنین وعده‌هایی کارساز نشد و بن علی رئیس جمهوری فراری تونس، بامداد شنبه ۱۵ ژانویه پس از ۴ هفته اعتراض شدید و تظاهرات خیابانی به همراه همسر خود به عربستان سعودی گریخت. با فرار بن علی از تونس حکومت ۲۳ ساله او همراه با دیکتاتوری منتج از آن سرنگون شد و جامعه تونس و منطقه شمال آفریقا و خاورمیانه را وارد دوران جدیدی از تحولات نمود.

الف: تحلیل و دورنمای وقایع سیاسی:

نگاهی کوتاه به نحوه ظهور زین‌العابدین بن علی در تونس به عنوان رئیس‌جمهور این کشور، تاثیر مشروعیت سیاسی در دوام و سقوط حکومت اقتدارگرای او را بیشتر نمایان می‌کند. برمبنای اطلاعات تاریخی روز هفتم نوامبر ۱۹۸۷ مردم تونس با خبر غیرمترقبه‌ای مواجه شدند. رادیو تونس بیانیه‌ای پخش کرد که براساس آن زین‌العابدین بن علی نخست وزیر دیروز خود را رئیس‌جمهور و فرمانده کل قوا معرفی کرد و بدین وسیله به حکومت ۳۱ ساله مطلقه حبیب بورقیبه خاتمه داد. وی علت کودتای بدون خونریزی خود را عدم توانایی حبیب بورقیبه در انجام وظایف ریاست جمهوری اعلام کرد و خود را براساس قانون اساسی جانشین او خواند. بدین

ترتیب بن علی با رای مستقیم مردم انتخاب نشد هرچند وعده انجام اصلاحات سیاسی - اقتصادی را داد و اقدامات چندی نیز در این مسیر انجام شد.

ایجاد فضای باز سیاسی برای مطبوعات، مذاکره با گروه های سیاسی و توافق با آنها درباره اولویت های جامعه تونس، هویت سیاسی و حرکت به سوی دموکراسی و حذف ماده مربوط به مادام العمر بودن ریاست جمهوری از جمله اقدامات اولیه ای بود که توسط او انجام شد. بدین ترتیب تونس مقطعی کوتاه از ۷ نوامبر ۱۹۸۷ تا زمان برگزاری انتخابات پارلمانی و ریاست جمهوری در آوریل ۱۹۸۹ را به عنوان دوران تجلی آزادی های سیاسی گذراند. با برگزاری این انتخابات حزب حاکم با تقلب در انتخابات تمامی کرسی های پارلمانی را از آن خود کرد که این مساله یاس و سرخوردگی گروه های سیاسی را در پی داشت. فشارهای سیاسی افزایش یافت و درخواست گروه های اسلامی برای فعالیت سیاسی رد شد و طرفداران آنها شکنجه شدند.

تراکم مشکلات اقتصادی و اجتماعی در تونس به همراه بیماری و ناتوانی حبیب بورقیبه رئیس جمهور مادام العمر در سال های پایانی دهه ۱۹۸۰ زین العابدین بن علی را براساس قانون اساسی جانشین او نمود. بن علی با اقدام به اصلاحات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی گام های مهمی در جهت دمکراتیک نمودن کشور برداشت. از جمله این اقدامات حذف مادام العمر بودن ریاست جمهوری، آزادی تشکل احزاب مخالف، تاکید بر هویت عربی اسلامی، اقدامات اقتصادی در جهت کاهش فقر و مهار بیکاری بود.

تونس کشوری در حال توسعه در منطقه آفریقای شمالی با مردمی مسلمان است که در دوران پس از استقلال از فرانسه از سال ۱۹۵۶ و در زمان حکومت حبیب بورقیبه و زین العابدین بن علی به نسبت سایر کشورهای آفریقای شمالی تغییرات بسیاری را به خود دیده است. چندین دهه نظام تک حزبی به تمامیت خواهی این دو رئیس جمهور بر تونس سایه افکنده بود. اما تونس ویژگی هایی دارد که آن را از سایر کشورهای شمال آفریقا متمایز می نماید.

تونس یک جمهوری است که برخلاف بسیاری از کشورهای عربی نیروهای نظامی در صحنه قدرت حضور ندارند. تونس نخستین کشور در کرانه جنوبی مدیترانه بود که توانست با اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۵ یک قرارداد تجارت آزاد منعقد کند. هرچند این قرارداد از بسیاری جهات تنها منافع اتحادیه اروپا را تامین می‌نمود، اما نفس وجود چنین قراردادی برای کشوری کوچک با منابعی محدود امتیازی بزرگ محسوب می‌گردید. بسیاری عملکرد بن علی در سالیان گذشته در تونس را مثبت ارزیابی نموده‌اند چرا که تونس در روزگار بن علی شاهد شکوفایی اقتصادی بود و سازمان‌های مستقل بین‌المللی چندین بار این کشور را از لحاظ رقابت اقتصادی و میانگین رشد در مرتبه نخست نشاندهند. در این مدت نسخه اقتصادی تونس نظر بسیاری از شرکای غربی را به خود جلب کرد و در پی آن غرب کوشید این نسخه را برای مقابله با موج اسلام‌گرایی در کشورهای منطقه تجویز نماید و بدین ترتیب نظامی سیاسی متکی بر اقتصاد را به این کشورها معرفی کند.

علیرغم اهمیت مباحث مربوط به اوضاع سیاسی - اقتصادی جوامع، توجه و ارج نهادن به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی از اصول پایداری حکومت‌ها در طول تاریخ بوده است. یکی از مسائل قابل توجه در رویدادهای مربوط به یک سال گذشته در تونس، اسلامی بودن جامعه تونس بود. با این وجود نه تنها دولت بن علی در تونس طرفدار مظاهر دینی نبود بلکه به مرور زمان دین در این کشور دولتی شده بود به طوری که افرادی که به مساجد می‌رفتند در فهرست افراد مشکوک و تحت نظر سازمان‌های امنیتی قرار می‌گرفتند. در واقع رفتن به مسجد به عنوان نمره‌ای منفی در پرونده امنیتی مردم ثبت می‌شد. با توجه به این که هر جامعه‌ای مبتنی بر فرهنگ خود علیه دیکتاتوری واکنش نشان می‌دهد؛ فرهنگ اسلامی مردم تونس همراه با سایر فاکتورهای سیاسی و اقتصادی با اعتراضات جمعی این مساله را به اثبات رسانید. پس از فرار بن علی از تونس غیر از رهایی اقتصادی و سیاسی جامعه از دیکتاتوری او برای نخستین بار مردم این کشور توانستند بدون ترس و نگرانی به مساجد بروند و ضمن منسوخ نمودن دین دولتی حکومت بن علی انحلال اقتدار گرایی حکومتی در مسائل فرهنگی و ارزشی را به جهانیان اعلام نموده و مشروعیت سیاسی این حکومت را از بین ببرند.

مشروعیت سیاسی حکومت‌ها بر بنیان‌های فلسفی یا کارکردی واقع می‌شود؛ بدین ترتیب با توجه به نحوه روی کار آمدن حکومت زین‌العابدین بن علی در تونس نمی‌توان نشانی از مشروعیت سیاسی فلسفی برای حکومت او یافت، چرا که او یک شبهه با کودتا علیه رئیس‌جمهور وقت بر سر کار آمده بود. با این وجود بن علی با اصلاحات جزئی در سال‌های ابتدایی حکومت خود تا حدودی مشروعیت کارکردی برای حکومت خود به دست آورد. او بعدها با باز گذاشتن درهای اقتصاد تونس بر روی سرمایه‌گذاران خارجی و گسترش توریسم وضعیت اقتصادی را نیز بهبود بخشید، اما این وضعیت اقتصادی چندان دوام نیاورد.

در سال‌های اخیر سقوط درآمدهای حاصل از جهانگردی و صادرات که فعالیت‌های نمادین توفیق اقتصادی تونس بودند، به همراه بیکاری جوانان و مهاجرت غیرقانونی آنها به اروپا نشانگر اوضاع نامناسب اقتصادی در تونس بود. تغییر شرایط اقتصادی مانع از آن شد که رژیم حاکم بتواند خواسته‌های مادی مردم را برآورده سازد. با ادامه نابسامانی اقتصادی در جامعه مردم خودکامگی و اقتدارگرایی حکومت را تاب نیاوردند. بدین ترتیب حکومت بن علی که فاقد مشروعیت وجودی بود با از دست دادن مشروعیت کارکردی خود نتوانست سرپا بایستد و با کوچک‌ترین جرقه از هم فروپاشید.

در ژانویه ۲۰۱۱ به دنبال مرگ بوعزیزی، تظاهرات خشونت‌آمیز و شورش‌ها در تونس بر علیه نرخ بالای بیکاری، فساد، تورم و فقدان آزادی‌های سیاسی انجام گرفت. شدت این مخالفت‌ها به حدی بود که توانست در چند هفته به استعفای زین‌العابدین بن علی از قدرت و سقوط رژیم ۲۳ ساله‌ی او بیانجامد. در واقع انقلاب تونس نشأت گرفته از خیزش جامعه مدنی در این کشور بود. اقدام مردم تونس تابوی سیاسی بسیار قدیمی در خاورمیانه را از بین برد و مسیر را برای بسیاری از تحولات در کشورهای دیگر گشود.

تونس آغازگر تحول سیاسی در منطقه بود. برخی معتقدند تونس خواهد توانست موردی امتحانی برای آینده دموکراسی در کشورهای خاورمیانه باشد. هرچند چگونگی تاثیر طولانی

مدت تونس بر تحولات آینده جهان عرب یقینا به پیشرفت های آتی این کشور بستگی خواهد داشت. اگر در جریان انتخابات آتی (انتخابات مجلس و ریاست جمهوری) تونس رژیم بر سر کار آید که بتواند دموکراسی داخلی را در این کشور پایدار حفظ کند می تواند سرمشقی برای دموکراسی خواهان جهان عرب باشد. سناریوی دیگری معتقد است از طریق دموکراسی انگیزه ی اسلام خواهان بالا رفته و می توانند از ابزارهای دموکراسی برای خیزش جنبش اسلامی در جهان عرب و یا به دست آوردن قدرت استفاده کنند. هرچند باید توجه داشت که تفاوت های بسیاری بین کشورهای جهان عرب وجود دارد. برای مثال تونس کشوری نسبتا کوچک است اما بسیاری از جمعیت آن تحصیل کرده کشورهای غربی هستند، این مساله تونس را از کشورهایی چون مصر یا الجزایر با جمعیت زیاد متمایز می کند.

جنبش تونس جنبشی مردمی بود که احزاب مخالف در آن نقش پررنگی نداشتند. هر چند برخی از این احزاب پس از شکل گیری اعتراضات مردمی نسبت به این اعتراضات واکنش نشان دادند و برخی از رهبران این احزاب در خیابان ها به خیل مردم پیوستند. به طور کلی در اعتراضات مردمی شکل گرفته در تونس برای سرنگونی حکومت بن علی هیچ اقدام سازمان یافته و منسجمی از طرف احزاب و گروه های مختلف در تونس شکل نگرفت. با این وجود اتفاقات سریع و غیرمنتظره تونس سوالات بسیاری را در مورد آینده این کشور و آینده منطقه پیش رو می آورد که از جمله آنها عبارتند از:

- آیا تونس خواهد توانست در میان مدت به ثبات سیاسی دست یابد یا اعتراضات و ناامنی ها همچنان به عنوان اصلی ترین تهدیدات باقی خواهند ماند؟ آیا بن علی و عناصر رژیم سابق همچنان بر تحولات تونس تاثیرگذار خواهند بود؟
- چه دورنمایی برای اصلاح واقعی کشور تحت لوای دولت موقت وجود دارد؟ چه پتانسیلی برای انتخابات آزاد و عادلانه وجود دارد؟ نقش ارتش در هدایت توسعه سیاسی چیست؟

- آینده دولت در تونس و دستور سیاسی آن چه خواهد بود؟ نقش و ماهیت گروه‌هایی مثل اسلام‌گرایان و گروه‌های سیاسی چپ که سابقاً ممنوع‌الفعالیت بودند چگونه خواهد بود؟ آیا جامعه مدنی و مطبوعات آزاد و مستقل در تونس به وجود خواهد آمد؟

- کدام گروه‌ها و افراد از اعتبار جمعی برجسته در تونس برخوردار خواهند شد؟ آیا تجربه تلخ دیکتاتوری در تونس منجر به بر سر کار آمدن گروه‌های افراطی خواهد شد؟

- ناآرامی‌های تونس بر سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی تونس و منطقه چه تاثیر بالقوه‌ای دارد

- کشورهای همسایه تونس از تحولات این کشور چه درس‌هایی گرفته‌اند؟ تاثیر بلندمدت این تحولات در منطقه چه خواهد بود؟

انقلاب تونس از اهمیت بالایی برخوردار بود، هرچند هنوز تا رسیدن به آزادی و دموکراسی راه پر پیچ و خمی فراروی ملت تونس است. در مورد آینده سیاسی مبدی توان گفت تونسی‌ها آزادی و دموکراسی را کشف کرده‌اند و به خیزش علیه انقلاب خود فکر نخواهند کرد. ملت تونس امروز به بلوغ سیاسی، فکری و فرهنگی رسیده‌اند و راه دست‌یابی به دموکراسی و رهایی از دیکتاتوری را یافته‌اند. البته دموکراسی به صبر و تحمل عمومی نیاز دارد، حتی دموکراسی حزبی برای نیز تحقق و توسعه نیازمند گذر زمان و صبر و تحمل است. برای دموکراسی باید بهای بالایی را پرداخت. دموکراسی مصالحه، درنگ، بن‌بست و بیش از همه تصمیمات مسالمت‌آمیز را می‌طلبد.

انقلاب تونس نتیجه خواست نسل جوان این کشور برای ارتقاء اجتماعی بود و در نهایت به سقوط دولت انجامید. انقلاب تونس به وجود آورنده دیدگاهی بود که تونس را سردهسته انقلابیونی قرار داد که از پایین به بالا تحول آفرینند و سرمشق سایر انقلاب‌ها در کشورهای عربی و به خصوص جوامع عربی شدند که در برخی مسائل با همدیگر مشترک‌اند. اکثر

کشورهای عربی با رژیم های دیکتاتوری اداره می شوند و فاقد مشروعیت اند؛ بدین معنا که آزادی بیان وجود ندارد، فساد حکومتی بسیار زیاد است و رشوه و رانت خواری بیداد می کند، مجموعه این مسائل موجب شده مردم این کشورها از این وضعیت بسیار ناراضی باشند. طبیعی است که تحولات یک کشور بر دیگر کشورها تاثیرگذار است. البته تونس تفاوت هایی هم با سایر کشورهای منطقه دارد. تونس با جمعیتی اندکی بیش از ۱۰ میلیون نفر در شمال آفریقا و جنوب دریای مدیترانه و در غرب لیبی و شرق الجزایر واقع شده و به علت سرسبزی طبیعی در محدوده شمالی، بین کشورهای عربی به "تونس سبز" معروف است. انقلاب در این کشور سبز توسط جوانانی شکل گرفت که با انگیزه هایی چون آزادی و اعمال غیرخشنونت آمیز برانگیخته شده بودند. این انقلاب که علیه فساد و بیکاری بود، چهره دیگری از ناسیونالیسم عربی را در قرن ۲۱ به جهانیان نشان داد. مساله مهم تر این که این حوادث تنها محدود به داخل تونس نشد و با سرعت زیاد دیگر کشورهای عربی را فراگرفت. در این راستا مردم مصر در جهان عرب اولین کاندیدایی بودند که بعد از تونس توانستند تغییر و تحولاتی را در کشور خود به وجود آورند. مردم تونس به وجود آورنده موجی بودن که هم اکنون "بهار عربی" نامیده می شود.

فعالان عرب امید داشتند حوادث تونس الهام بخش تغییرات دموکراتیک در جهان عرب دارای رژیم های اتوریتر باشد. اما هم اکنون نگرانی جدی این است که مبدا انقلاب مردمی تونس توسط سیاستمداران دزدیده شود. با توجه به عدم تجربه مردم تونس در سیاست و حکومت پیش‌بینی می‌شود ۷۰ درصد از ساختار حکومت پیشین زمام امور کشور را برعهده بگیرد. چرا تونسی ها هنوز موفق به حل اختلافات دیدگاهی خود در مورد اولویت های اصلاحی نشده اند. نگرانی بزرگ دیگر به قدرت رسیدن جنبش‌هایی است که تاکنون فعالیت‌های آنها غیرقانونی بود.

ب. تحلیل و دورنمای وقایع اقتصادی:

تونس با تاریخ بیش از سه هزار ساله خود بارها در بیان امپراطوری‌ها و تمدن‌های مختلف دست به دست گشته است، که مهم‌ترین آنها کارتاژها، رومی‌ها، اعراب مسلمان و ترک‌های عثمانی بوده‌اند. از هر یک از این دوره‌ها آثار ارزشمندی برجای مانده که در سال‌های اخیر محل درآمد سرشاری برای این کشور شده که عمدتاً منشأ آن جهانگردان اروپایی بوده‌اند. قبل از آن بورقبه در مدت ۳۱ سال ریاست جمهوری خود با این باور که این تغییرات شرط لازم برای پیوستن به کشورهای توسعه یافته محسوب می‌شود تغییرات جدی و عمیقی در جامعه و فرهنگ تونس ایجاد کرد. براساس دیدگاه بورقبه تجدید بر مبنای اصل گسست از سنت عربی-اسلامی بنیان نهاده شده بود. او ضمن ستایش غرب، سنت عربی-اسلامی را مورد انتقاد شدید قرار می‌داد و بر این باور بود که اصلاح موقعیت زنان ابزار بسیار موثری جهت دست‌یابی به حذف نمادهای سنت‌گرایی است.

تونس در دوران بن علی نیز دستاوردهای اقتصادی بسیاری داشت که این کشور را از سایر کشورهای منطقه متمایز می‌کرد. تونس ضمن پیشرفت در اقتصاد به دستاوردهایی در بهداشت، آموزش و حقوق زنان دست یافت. بن علی در دوران حکومت خود ادعا می‌کرد که کشورش باثبات، تاحدی مرفه و با مردمی تحصیل کرده را اداره می‌کند که دارای آزادی خواهانه‌ترین قوانین برای حقوق زنان در جهان عرب است (هرچند مردم‌سالاری موضوع دیگری است). با این حال موفقیت‌های اقتصادی بن علی نیز نتوانست صدای رسای سازمان‌های حقوقی بین‌المللی را در قبال نقض حقوق بشر، قلع و قمع اپوزیسیون و سانسور کامل رسانه‌های گروهی و آزادی بیان خاموش کند و بن علی در سال ۱۹۹۸ در فهرست ۱۰ نفر نخست دشمن آزادی مطبوعات در جهان معرفی شد. در حکومت بن علی مطبوعات از قدرت محدودی برخوردار بودند. دولت سعی داشت اینترنت را تحت کنترل درآورد و معمولاً روزنامه‌هایی را که جرات می‌کردند دیدگاه‌های مخالفان را چاپ کنند توقیف می‌شدند.

مرگ محمد بوعزیزی به سمبلی برای مردم ناتوان، تحقیر شده و مظلوم تونس تبدیل شد. هر چند تونس‌ها از ظلم و ستم دستگاه حکومتی به خوبی آگاه بودند، اما جهانی شدن شبکه‌های اجتماعی و دسترسی به کانال‌های اطلاعاتی خارجی برای افزایش سرعت و سازمان‌دهی حرفه‌ای مخالفان از اهمیت بسیاری برخوردار بود. بیکاری گسترده جوانان در تونس که - بانک مرکزی آن را ۳۰ درصد اعلام نموده بود - نشان از عدم وجود چشم‌اندازهای اقتصادی در تونس داشت. از سویی بسیاری معتقدند آنچه در تونس روی داد بیش از آن که اعتراض به بیکاری و مشکلات اقتصادی باشد، اعتراض به شیوه اداره کشور بود.

فساد اداری و گرد آمدن ثروت و قدرت در دست خانواده حاکم و اطرافیان، چنان این کشور به ظاهر آرام را فراگرفته بود که یک جرعه برای بر باد دادن نظام حاکم کافی بود. عدم وجود مسئولیت‌پذیری حکومت بن علی در مدیریت اقتصاد تونس سبب افزایش فساد در رده‌های بالای حکومتی شده بود. خانواده و لیبلا طرابلسی همسر متنفذ بن علی مالک انحصارات پرسودی بودند که مانع تجارت آزاد می‌شد. در این حکومت مساله فساد اطرافیان بن علی و جان‌شینی برای ریاست جمهوری از جمله مسائلی بود که مطرح شدن آنها گذر از خط قرمزها بود. در عین حال حکومت درهای اقتصاد را به روی خارج گشوده بود بدون آن که بر آثار و نتایج این گشایش کنترل داشته باشند. در داخل نیز آثار مخرب سوء مدیریت که به ویژه در غیرشفاف بودن تصمیم‌گیری‌ها و فساد مالی سرسام‌آور نمود داشت، بنیاد اقتصاد تونس را متزلزل و مردم را به خشم آورد.

۳۰ درصد مردم تونس بی‌سوادند و اقتصاد تونس به طور سنتی به کشاورزی، توریسم و صنعت نساجی متکی است. تونس بزرگ‌ترین صادرکننده روغن زیتون در جهان است. با این وجود تونس نیز همچون مصر پس از پیروزی انقلاب، رکود اقتصادی شدیدی را تجربه کرد، زیرا اکثر مردم با شتاب زدگی در بهره‌برداری از ثمره انقلاب، انتظارات فزاینده‌ای از آن داشتند که دست‌یابی به استانداردهای بالای زندگی و شرایط اقتصادی بهتر از آن جمله بود. البته در این شرایط بسیاری بر این اعتقاد بودند که سختی‌های اقتصادی و مالی در تونس کم‌ترین بهایی است که

آنها باید برای دست یابی به آزادی و استقلال بپردازند. تونس به دلایل اقتصادی در تلاش است با غرب حلقه های اتصال قوی داشته باشد، زیرا منافع حاصل از توریسم، کمک های بلاعوض و سرمایه سرمایه گذاران خارجی برای این کشور حیاتی است، هر چند این مساله با دیدگاه های اسلام گرایان در تونس همخوانی ندارد اما منافع تونس چنین اقتضا می کند.

حکومت جدید تونس به عنوان یک دولت در حال تحول باید امکان حضور فعال جوانان را در حوزه رسمی اقتصادی فراهم کند و سالانه دهها هزار شغل جدید به بازار کار ارائه نماید. این مساله بدون سیاست جذب، هدایت و تشویق سرمایه های خارجی و داخلی موفق نمی شود. برخی معتقدند تجارت این کشور با خلیج فارس و چین گسترش خواهد یافت اما به سرمایه گذاری در غرب نیز باید توجه داشت. به هر حال پیامد نهایی این انقلاب هنوز قابل پیش بینی نیست و اعتراضات همچنان ادامه دارد. در چنین وضعیتی شرایط اقتصادی همواره مساله آمیز بوده است؛ سقوط درآمدهای حاصل از جهانگردی و صادرات به عنوان فعالیت های نمادین توفیق اقتصادی تونس، احتیاط و ترس سرمایه گذاران و افزایش میزان بیکاری از مشکلاتی است که هم اکنون تونس با آن رو به روست. در آینده نیز اقتصاد و جامعه تونس با چالش های متعددی در میان مدت و بلندمدت رو به رو خواهد بود. اما باید توجه داشت که تونس تنها حدود ۱۰ تا ۱۱ میلیون نفر جمعیت دارد و این مساله اداره کشور را تسهیل می کند. تونس با مدیریت اقتصاد خود می تواند بهترین مدل برای کشورهای خاورمیانه باشد.

جرقه اصلی سقوط دولت تونس به وسیله افزایش نرخ بیکاری و قیمت برخی کالاها زده شد. بالا بودن نرخ بیکاری، گرانی، کمبود مواد غذایی، فساد حکومت، انسداد سیاسی و ناکارآمدی های پیاپی دولت مردم تونس را به ستوه آورد و این امر به شورش های خیابانی انجامید، اما ریشه اصلی بحران در این کشور ناشی از ساختار سیاسی کهنه تونس بود. ساختار دولت این کشور به دوران جنگ سرد بازمی گشت و اقتصاد دولتی را مدنظر داشت. هیچ گونه تحولی در اقتصاد این کشور رخ نداده بود و دولت امکانات را صرفاً به پایتخت و مناطق ساحلی که مخصوص جذب توریسم بود اختصاص داده بود. بنابراین جرقه واقعی سقوط دولت را باید

ناشی از ساختار کهنه و فرسوده این کشور دانست، هر چند مردم فساد دستگاه دولتی و فساد خانواده زین العابدین بن علی را مهم ترین عامل حرکت خود اعلام کردند. ملت موفق شد این عناصر را از بین ببرد، اما با حدود سپری شدن حدود یک سال از سقوط حکومت سابق کشور هنوز به ثبات در سیستم سیاسی و اقتصادی دست نیافته است.

ج: تحلیل و دورنمای وقایع نظامی - امنیتی:

در تاریخ کوتاه دنیای عرب که با دیکتاتوری درآمیخته کودتاهای بسیاری تجربه شده که مستبدان حاکم را برانداخته و با دیگری جانشین ساخته است. با این وجود در دهه های اخیر به دلیل قدرت زیاد دیکتاتوری ها کودتاها چندان کاری از پیش نبرده اند. رشد سیستم امنیتی و رسانه های جمعی، سازمان دهی کودتای نظامی را دشوار کرده و تنها با تصرف یک ایستگاه رادیویی نمی توان حکومت را به دست گرفت. اما در تونس برای اولین بار در نتیجه خیزش مردمی یک رژیم مستبد فروریخت.

سقوط حکومت بن علی در تونس در شرایطی صورت گرفت که ماموران امنیتی برای کنترل مخالفان با نفوذ در گروه های آنها فعالیت های سیاسی را سرکوب می کردند. خانواده و همسر متنفذ بن علی مالک انحصارات پرسودی بودند که مانع تجارت آزاد می شد. مطبوعات ضعیف و اینترنت تحت کنترل دولت بود. روزنامه هایی که دیدگاه های مخالفان را چاپ می کردند توقیف و روزنامه نگاران مستقل زندانی می شدند مانند "فهم بوقدوس" که به اتهام گزارش ناآرامی کارگری در منطقه معدنی "قفسا" در سال ۲۰۰۸ به ۴ سال زندان محکوم شد.

سقوط غیرمنتظره بن علی به تحلیل گران امکان داد تا نقش و پیوستگی نیروهای امنیتی تونس را بسنجند. بین نیروهای امنیتی داخلی (عناصری که با بن علی همکاری می کردند) و ارتش (که منابع دولتی کمتری دریافت می کردند و نسبتاً غیرسیاسی بودند) تمایز برجسته ای وجود داشت. رژیم تونس به خاطر از دست دادن کنترل تظاهرات مردمی فروپاشید. وقتی جوان دست فروش

تونسی (فارغ التحصیل از دانشگاه) خود را به آتش کشید، فروپاشی دیکتاتوری بن علی آغاز شد. گسترش شبکه های رسانه ای و فراوانی استفاده از اینترنت نقش مهمی در شکل گیری تظاهرات مردمی تونس ایفا کرد. بین کشورهای آفریقایی تونس بیشترین شمار کاربر اینترنتی را داراست. جمعیت تونس جوان است و فیس بوک در این کشور دارای بیشترین تعداد کاربر است. بر طبق آمار رسمی در اواخر سال ۲۰۰۹ حدود ۳.۵ میلیون کاربر اینترنتی در تونس وجود داشت که حدود ۳۴ درصد جمعیت این کشور را شامل می شد.

با این شرایط مردم با اتحاد با همدیگر انقلاب خود را سازماندهی کردند، البته شرکت های مخابرات تونس در پشتیبانی از خطوط اینترنتی بیشترین همکاری را با انقلاب مردمی تونس داشتند. رژیم سابق تونس به این درک نرسیده بود که تکنولوژی در انتظار دستور دست گاههای امنیتی و جاسوسی نمی ماند و می تواند با راه و روش های مختلف به هر جا نفوذ کند. تکنولوژی مدرن و سایت های اجتماعی چون فیس بوک و تویتر نقش بسیار زیادی در هماهنگی تظاهرکنندگان و جمع آوری مخالفان در تونس داشتند. در انقلاب تونس و مصر اینترنت مهم ترین ابزار دریافت و به اشتراک گذاردن اطلاعات بود. سایت های اینترنتی مکانی برای آزادی بیان، اطلاع رسانی اخبار دولت و مردم به گوش جهانیان، ارتباط با مردم سایر کشورهای جهان، اتحاد معترضان و پیوستگی آنان و در نهایت مکانی برای سازمان دادن به فعالیت های معترضان به شمار می رفت. با این وجود نمی توان ارتباطات را متولی اصلی انقلاب در تونس دانست، چرا که متولی انقلاب ملتی بودند که با شجاعت در مقابل رژیم استبدادی ایستاد و در این مسیر از رسانه های ارتباطی نیز برای تسهیل انقلاب خود استفاده کردند. انقلابیون تونس از فیس بوک که تا آن تاریخ به عنوان تفریح استفاده می کردند، با بهره سیاسی برای اتحاد بیشتر، اخبار کشور خود را به گوش جهانیان رساندند.

براساس پیش بینی برخی از سناریوها خیزش عمومی توسط عناصر اسلامی، برخلاف جنبش های تقویت شده اسلامی در جهان عرب هدایت می شود. دولت بن علی در این مورد استثنا بود

چرا که فرایندی از مدرنیزاسیون و توسعه اقتصادی سریع را تجربه کرده بود. رژیم با مشت آهنین جنبش محلی اسلامی و رهبران اسلامی مواجه شد و در نهایت فرو ریخت.

با وجود گذشت حدود ۱۱ ماه از وقوع این انقلاب به نظر می رسد منافع تونس جدید ایجاب می کند با کشورهای غربی همکاری کند تا از رکود اقتصادی و خطرات بالقوه داخلی از جمله تروریسم جان سالم به در برد. مشاوره ها و همکاری های بین المللی برای تونس ضروری است تا اطمینان یابد همکاری و برقراری ارتباط با سایر کشورها مفید است. هرچند دولت تونس دلیل منطقی برای افزایش روابط با ایالات متحده و کشورهای غربی دارد و آن هم مبارزه با تروریسم است. در گذشته حملات تروریستی متعددی در تونس اتفاق افتاده و ایالات متحده روابط گسترده ای با تونس بالاخص در بخش نظامی دارد. ایالات متحده نیز از این روابط و گسترش آن استقبال کرده و آن را تهدیدی علیه خود تلقی نکرده است.

سقوط حکومت تونس نارضایتی سایر کشورهای جهان عرب را در پی داشت. در کشورهای عربی معترضان در حمایت از تغییر در تونس، به مبارزه علیه رژیم های حاکم در کشور خود پرداختند. تونس با همسایگان آفریقای شمالی و کشورهای جهان عرب متفاوت است. نیروهای نظامی در تونس جایگاه متفاوتی از نیروهای نظامی در سایر کشورهای عربی دارد. برای مثال با وجودی که در مصر ارتش همچنان در قدرت حضور دارد اما در تونس پس از خروج بن علی ارتش به پایگاه های خود بازگشت.

اکنون با گذشت حدود یک سال از تحولات کلان در تونس آنچه وضوح دارد این است که ملت تونس آزادی و دموکراسی را به دست آورده اند و به کمتر از آن راضی نمی شوند. در آغاز سال یک جوان تونسی خود را به آتش کشید و این خودسوزی زمینه ای برای گسترش آتش آزادی خواهی و دموکراسی در منطقه شد و بدین ترتیب هوشیاری مردم تونس و موفقیت آنها در سرنگونی دیکتاتور کشورشان برای سالها زبانزد جهانیان شد.

- روز شمار وقایع سیاسی، اقتصادی، امنیتی - نظامی تونس در سال ۲۰۱۱:**الف : اهم وقایع سیاسی:**

- شروع تحولات یکسال اخیر تونس را باید به حوادث رویداده در اواخر دسامبر سال ۲۰۱۰ میلادی مربوط دانست که در آن محمد بوعزیزی، دستفروش میوه که فارغ التحصیل دانشگاه بود و به دلیل بیکاری مشغول دستفروشی در شهر سیدی بوزید بود. این جوان که مورد مقابله پلیس قرار گرفته بود برای اعتراض اقدام به خودسوزی کرد و متعاقب آن اعتراضات مردمی در شهر سیدی بوزید و سایر شهرهای تونس کم کم شکل گرفت.
- در تاریخ ۴ ژانویه ۲۰۱۱ با مرگ بوعزیزی دستفروش میوه که چند روز قبل از آن به خاطر مقابله با پلیس اقدام به خودسوزی کرده بود تحولات جدیدی در تونس شروع شد. بیش از ۵۰۰۰ نفر در شهر کوچک سیدی بوزید به خیابانها ریختند و علیه دیکتاتوری پلیس و فساد دولت تونس تظاهرات کردند.
- ۱۴ ژانویه ۲۰۱۱ در تاریخ تونس روز دیگری بود؛ رئیس‌جمهور ضمن منحل کردن دولت و عزل شماری از مشاوران ارشد و ویژه خود حالت فوق‌العاده در کشور اعلام کرد. در ۱۴ ژانویه ۲۰۱۱ پس از هفته‌ها تظاهرات و برخورد زین‌العابدین بن علی رئیس‌جمهور تونس از قدرت کناره گرفت و به کشور عربستان سعودی گریخت. اما این حرکت نیز مردم عصبانی را آرام نکرد و آنها به چیزی کمتر از سقوط کامل دولت در تونس راضی نبودند.
- بن علی بامداد شنبه ۱۵ ژانویه در پی یک ماه تظاهرات و اعتراض خیابانی مردم سرانجام تونس را ترک کرد و در حالی که چند کشور از جمله فرانسه وی را نپذیرفتند. او به عربستان سعودی پناه برد تا بدین صورت دولت استبدادی وی سقوط کند.
- در ۱۶ ژانویه محمد الغنوشی رئیس‌جمهور موقت و نخست‌وزیر سابق تونس سخت در تلاش بود تا ساختار حکومتی موقتی را تا برگزاری انتخابات ترتیب دهد.
- پس از وقوع انقلاب در ۱۴ ژانویه ۲۰۱۱ در تونس، در حالی که اوضاع سیاسی در این کشور بی ثبات باقی مانده بود در ۱۷ ژانویه الغنوشی نخست‌وزیر سابق با حضور نمایندگان از

احزاب قانونی مخالف، اقدام به تشکیل دولت کرد و تاحدودی در رسیدن به دموکراسی موفق بود. اما بعداً با اعتراض مخالفانی رو به رو شد که خواستار استعفای نخست وزیر سابق بن علی بودند و نمی خواستند عناصر رژیم سابق بر سر کار باشند. در همان زمان نیروهای سیاسی نزدیک به رژیم سابق و سرویس های امنیتی به منظور تغییر فرایند تحول کشور سعی کردند دسترنج زحمات جمعی مردم را به انحراف بکشانند.

- در اوایل فوریه مجلس تونس قانونی را به تصویب رساند که براساس آن "فواد مبارع" به عنوان رئیس جمهور موقت اجازه می یافت به طور قانونی فعالیت کند. هر چند پس از آن پارلمان معلق و سپس منحل شد. علاوه بر آن در ۱۹ فوریه رئیس جمهور موقت حکم قانونی برای عفو عمومی تمامی زندانیان سیاسی صادر کرد.

- محمد الغنوشی نخست وزیر تونس در دیدار با نمایندگان احزاب سیاسی کشورش در جهت تلاش برای تشکیل دولتی ائتلافی به گفتگو نشست در حالی که رابطه ای نزدیک با رئیس جمهور فراری تونس داشت.

- دولت وحدت ملی تونس که پس از فرار "زین العابدین بن علی" رئیس جمهوری این کشور و پناهنده شدن او به عربستان سعودی تشکیل شد در مقابل ۲ نیروی متضاد قرار گرفت. از یک سو دولت وحدت ملی با ادامه تظاهرات مردم معترض مواجه شد که خواهان استعفای دولت را بودند و حضور مقامات و صاحب منصبان رژیم بن علی را در این دولت نمی پذیرفتند و از سوی دیگر همین بلندپایگان، دولت وحدت ملی را به نام "استمرار نهاد دولت" و تضمین ثبات کشور تحت فشار قرار می دادند. در دولت وحدت ملی تونس "محمد الغنوشی" که خود سالها نخست وزیر تونس بود، رئیس دولت و ۸ تن از وزیران دولت پیشین نیز وزارت خانه های کلیدی همچون وزارت دفاع و وزارت کشور را در دولت وحدت ملی در اختیار داشتند.

- در ۲۷ فوریه الغنوشی به دلیل فشار مخالفان مجبور به استعفا شد و دولت انتقالی جدید توسط "بیجی گاد اسپسی" تشکیل شد در حالی که هیچ عضوی از دولت بن علی را در کابینه خود نداشت. او کابینه خود را "کابینه تکنوکرات ها" نامید و تنها هدفش حفظ آرامش و ثبات در دوران گذار بود.

- شادی مردم پیش از خروج بن علی چندی بیش طول نکشید و پس از آن ملت به تدریج درگیر مسائل مربوط به اداره کشور شدند.
- با اجرای قانون اساسی تصدی پست ریاست جمهوری به صورت موقت به "فؤاد المبزع" ریاست پارلمان واگذار شد. در حالی که در اختیار گرفتن این پست توسط "محمد الغنوشی" نخست وزیر بن علی نزدیک بود بر ابعاد اعتراضات بیفزاید. براساس ماده ۵۷ قانون اساسی تونس، رئیس پارلمان مسئولیت ریاست جمهوری این کشور را به طور موقت برعهده گرفت. این وضعیت تا زمان برگزاری انتخابات ریاست جمهوری ادامه خواهد یافت.
- در ۳ مارس دولت موقت ۲۴ ژوئیه ۲۰۱۱ را به عنوان تاریخ انتخابات مجلس موسسان اعلام کرد. پس از خروج بن علی از تونس، رهبر موقت این کشور تاریخ انتخابات را برای ماه ژوئیه تعیین کرد تا زمان بیشتری برای رشد ارکان دموکراسی در تونس وجود داشته باشد. در ۳ مارس دولت موقت از نقشه راه جدید خبر داد که شامل انتخابات ۲۴ ژوئیه مجلس شورای ملی بود. این مجلس مسئول تدوین قانون اساسی جدید بود که انتخابات ریاست جمهوری و پارلمان را شامل می شد. جنبش اعتراضی این حرکت را مورد تشویق قرار داد، اما همچنان سوالات متعدد مطرح بود. پارلمان که توسط اعضای سابق آن اداره می شد در ۹ فوریه مسئولیت دولت موقت را به مباحث سپرد. انتظار می رفت که او پس از انتخابات ژوئیه از قدرت کنار رود.
- دولت های موقت تلاش می کردند پاسخ گوی خواست عمومی به منظور تحول سیستم سیاسی براساس همفکری جمعی باشند. اعلام تحول نقشه راه کاملاً مورد استقبال عمومی قرار گرفت و به عنوان پیروزی جنبش اعتراضی تلقی شد.
- موج اعتراضات از تونس و مصر به اردن، عمان، بحرین، سوریه، عربستان سعودی، یمن و لیبی نیز کشیده شد. با این وجود این جنبش ها در مواجهه با دولت های هدف خود مسیرهای گوناگونی را طی کردند.
- راشد الغنوشی رهبر نهضت اسلامی تونس پس از ۲۲ سال تبعید به کشور خود بازگشت و در مصاحبه ای با مجله فرانسوی اکسپرس با اشاره به لزوم تغییر قانون اساسی تونس گفت: دوره جدید که دوره ای دموکراتیک و تکثرگرا در تونس است، قانون اساسی جدیدی را می طلبد، چرا

که قانون اساسی سابق با توجه به نیازهای رژیم سابق و بر پایه انحصار یک حزب مستبد تنظیم شده است.

- در ۱۲ آوریل اعضای کمیسیون عالی اصلاح سیاسی دولت قانون انتخاباتی جدیدی را پذیرفت که انتظار می رفت چارچوبی برای انتخابات ژوئیه ۲۰۱۱ باشد. این قانون سیستم یک دور از انتخابات را تنظیم کرده بود و ۵۰ درصد آراء را برای بانوان در نظر می گرفت. طبق این قانون اعضای دولت، دولتمردان منطقه ای، قضات و صاحب منصبان محلی بدون استعفا از شغل خود نمی توانستند کاندیدا شوند.

- دولت موقت توانست چند کمیته کاری را تشکیل دهد از جمله: ۱- مشاوره برای اصلاحات قانونی و سیاسی ۲- رسیدگی به خشونت های اخیر حقوق بشر به ویژه مواردی که طی اعتراضات ژانویه و دسامبر توسط نیروهای امنیتی رخ داده است. ۳- رسیدگی به فساد نخبگان حاکم سابق.

- به دلیل فقدان یک رهبر انقلابی و ورود دیرنگام احزاب سیاسی به جریان انقلاب، هیچ گروهی نمی تواند در مورد اصلاحات سیاسی در انقلاب مذاکره کند. اکثر گروه ها نمایندگی افرادی را برعهده دارند که عقاید مشابهی ندارند. آنچه مورد اجماع همگانی است مشکلاتی است که نیازمند راه حل های اساسی است.

- انتخابات مجلس موسسان تونس ۲۳ اکتبر ۲۰۱۱ حدود ۱۰ ماه پس از پیروزی انقلاب تونس و سرنگونی رژیم دیکتاتوری بن علی و فرار او به عربستان سعودی با مشارکت گسترده مردم تونس در ۲۷ حوزه انتخابیه در داخل این کشور برگزار شد. مهم ترین وظیفه مجلس موسسان تونس تدوین قانون اساسی جدید "جمهوری دوم" در طول یک سال و ترسیم نقشه سیاسی آینده تونس است تا فرصت برای برگزاری انتخابات مجلس و ریاست جمهوری فراهم شود. "النهضة" با ۴۱ درصد، "الموتمر" با ۱۳.۴ درصد، "العریضة الشعبیة" با ۱۲ درصد، "التکتل" با ۹.۲ درصد و "الديمقراطی التقدمی" با ۷.۴ درصد به ترتیب بیشترین کرسی ها را کسب کردند.

- انتخابات ۲۳ اکتبر ۲۰۱۱ برای مجلس موسسان، اولین انتخابات پس از سال ۱۹۶۵ بود که نتایج آن از قبل مشخص نبود و به عبارت دیگر حدفاصلی بین دوره استبداد و دموکراسی محسوب می شد. پس از حدود ۹ ماه از فرار زین العابدین بن علی و سپری شدن مرحله انتقالی

هنوز ناآرامی هایی در کشور وجود داشت و در این شرایط مردم برای انتخاب ۲۱۷ عضو مجلس ملی موسسان می بایست پای صندوق های رای می رفتند. این انتخابات نوعی مشروعیت بخشیدن به مؤسسات دولتی بود.

اعضای مجلس موسسان قانون اساسی جدیدی را وضع می کنند تا جایگزین قانون سال ۱۹۵۹ شود و پس از وضع قانون اساسی این قانون به همه پرسى گذاشته خواهد شد و متعاقب آن انتخابات پارلمانی و ریاست جمهوری برگزار خواهد شد. این انتخابات با فهرست های ائتلافی برگزار می شود. این سیستم به شکل های کوچک نیز فرصت حضور می دهد و راه را برای سیطره یک حزب واحد می بندد. در این انتخابات سرنوشت ساز "۵۲ درصد واجدان شرایط رای دادن شرکت کردند." از مجموع ۲۱۷ کرسی مجلسس موسسان، ۸۹ کرسی به حزب اسلامی النهضه" تعلق گرفت.

- در جریان حکومت دولت موقت همواره این نگرانی بزرگ وجود داشته و دارد که جنبش هایی که تاکنون فعالیت های آنها غیرقانونی خوانده شده بود به قدرت برسند.
- تونس در طی حدود یک سال گذشته درگیر بازسازی و اداره کشور در دوران پس از انقلاب بوده است. هم اکنون نیز تا آزادی و دموکراسی کامل مسیری طولانی در پیش است که سختی ها و ملالت های خود را دارد.
- به دنبال انقلاب در تونس کشورهای عربی در آستانه تحول عمیقی به سر می بردند. مردم وارد صحنه شده، خواهان مشارکت در جریان سیاسی کشور خود شدند. این موج که آن را چه "بیداری اسلامی" نامیده شود، چه "بهار عربی" موحی بود که متعاقب انقلاب در تونس سایر کشورهای عربی و بعضا خاورمیانه ای را در بر گرفت.
- اتفاقات یک ساله تونس توانست عرصه را برای فعالان جامعه مدنی در این کشور و سایر کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا گسترش دهد.
- در بین کشورهایی که بهار عربی در سرزمین آنان سایه گسترد، تونس از جمله کشورهایی بود که با موفقیت توانست رژیم موجود را تغییر دهد.
- فرایند تحول دموکراتیک در تونس هم اینک نیز با فرازو نشیب در جریان است و تونسی ها به دلیل برخورداری از آزادی سیاسی از این مساله بسیار مغرور و خوشحال اند.

ب: اهم وقایع اقتصادی:

- تونس ساختار اجتماعی یک دستی دارد، به گونه ای که ۹۸ درصد جمعیت آن را مسلمانان عرب تشکیل می دهند. نزدیک به ۷۳ درصد از مردم تونس تحصیل کرده اند، با این وجود تونس از نرخ بالای بیکاری بالاخص در میان تحصیل کرده ها رنج می برد.
- حکومت بن علی درهای اقتصاد را به روی خارج گشود بدون آن که بر آثار و نتایج این گشایش کنترل داشته باشد. در داخل نیز آثار مخرب سوءمدیریت و غیرشفاف بودن تصمیم گیری ها و فساد مالی سرسام آور وضوح داشت و بدین ترتیب بنیاد اقتصاد تونس متزلزل و مردم را به خشم آورد.
- بیشترین فساد اقتصادی در تونس به خانواده بن علی اختصاص داشت. شاید نخبگان اقتصادی نیز به همین دلیل از بن علی حمایت نکردند.
- بررسی های عمومی اموال واقعی و دارایی های مالی بن علی، همسرش و سایر اعضای خانواده اش را اعلام کرد. بر طبق این گزارش اعضای خانواده بن علی و طرابلسی بیشتر شرکت های بزرگ تونس را تحت کنترل خود دارند و به نظر می رسد مهم ترین منابع را به خارج از مرزها فرستاده اند. در ۲۶ ژانویه دولت موقت تونس حکم توقیف بین المللی بن علی، همسرش و بسیاری از خویشاوندان نزدیک آنها را که از کشور گریخته بودند از پلیس ایترپل گرفت. از ژانویه ۲۰۱۱ دهها نفر از اعضای این خانواده در داخل کشور توقیف شده اند، برای مثال در ماه مارس یکی از برادران لیلا طرابلسی برای عدم رعایت حقوق مشتریان در شغل لباس فروشی خود به دو ماه به زندان و ۳۲ میلیون دلار جریمه محکوم شد.
- سقوط بن علی مورد استقبال تمام تونسی ها قرار گرفت. با این وجود ناپایداری سیاسی، بحران اقتصادی و ناامنی همچنان از چالش های اصلی این کشور محسوب می شود.
- تونس در این مدت با آسیب زدن به توریسم بین المللی اقتصاد خود را نیز تخریب کرده است.
- صنعت توریسم یکی از شاخه های اصلی اقتصاد تونس را تشکیل می دهد. در این بخش حدود ۴۰۰ هزار نفر مشغول به کار هستند که ۴ درصد جمعیت این کشور را تشکیل می دهند.

آشوب های مردمی و تغییر حکومت تونس مسیر اقتصاد ملی این کشور را تغییر داد و درآمد صنعت توریسم این کشور طی ماه ژانویه ۲۰۱۱ تا ۴۰ درصد افت داشته است.

- در طول یک سال گذشته سقوط درآمدهای حاصل از جهانگردی و صادرات به عنوان فعالیت های نمادین توفیق اقتصادی تونس، احتیاط و ترس سرمایه‌گذاران و افزایش میزان بیکاری از پیامدهای اقتصادی منفی انقلاب تونس برای مردم این کشور بود.

- پس از چند ماه مبهم بودن اوضاع اینک شرایط سیاسی آرام به نظر می رسد. اما شرایط اجتماعی و اقتصادی رو به زوال گذاشته است. برخی معتقدند ممکن است انتخابات استعمار شود. شرایط نزاع در همسایگی تونس یعنی در لیبی و مهاجران غیرقانونی تونس به اروپا از دیگر شرایط سختی است که تونس با آن مواجه است

- تونس سالها روابط تجاری زیادی با فرانسه، اتحادیه اروپا و ایالات متحده داشت و این کشورها شریکان اصلی تجاری فرانسه محسوب می شدند. علیرغم ویژگی های سیاسی - اقتصادی مشترک در منطقه، تونس ویژگی های متمایزی نیز داراست: تونس قلمرو نسبتا کوچکی دارد، طبقه متوسطه تحصیل کرده تونس گسترده است و دارای تاریخ شگفت انگیزی از آزادی های اقتصادی - اجتماعی و آزادی زنان است. گروه های اسلامی نیز که توسط بن علی ممنوع فعالیت شده بودند اکنون اجازه فعالیت دارند. علیرغم پیوستگی های مثبت آمریکا و رژیم بن علی، دولت آمریکا اقدامات انجام شده از طرف بن علی در مورد آزادی بیان و حقوق سیاسی را مورد انتقاد قرار می داد. در مجموع روابط تجاری بین تونس و آمریکا نسبتا پایین است چرا که تونس کشور کوچکی بود و بیشتر با اروپا تجارت می کرد. این روند طی یک سال گذشته نیز به گونه ادامه داشته است.

ج: اهم وقایع نظامی - امنیتی:

- در آغاز انقلاب گل یاس در تونس، دستگاه امنیتی برای ساکت نمودن مردم به سرعت از خشونت استفاده نمود و جنبش آنها را به شدت در مضیقه قرار داد. در حالی که هم زمان سعی

- داشت آنها را با وعده اصلاحات راضی نگه دارد و در نهایت با سانسور اینترنت به صورت تدریجی از قدرت کناره گرفت و زندانیان آزاد شدند.
- در ابتدای شکل گیری اعتراضات مردمی در تونس، دولت تونس اقدام به امنیتی کردن محیط اینترنت و مسدود نمودن برخی از سایت ها نمود، اما جوانان تحصیل کرده و با انگیزه تونسی موفق تر بودند.
 - هر چند نفوذ اینترنت در تمامی نقاط جهان گسترده نیست، اما ملت تونس با برخورداری از این امکان توانستند اهداف انقلابی خود را شکل داده، سازمان دهی کنند.
 - موبایل های مجهز به دوربین عکاسی و فیلمبرداری نقش بسیار زیادی در انتقال اخبار مربوط به شورش ها و تظاهرات مردمی داشتند. این تصاویر بر روی سایت های اینترنتی قرار گرفت و مردم را نسبت به جنبش در حال ظهور آگاه تر نمود. قرار گیری این تصاویر در شبکه های بزرگ اجتماعی جهانیان را نیز در جریان تحرک اجتماعی مردم تونس قرار داد و آنها را به تشویق این جوانان پرشور واداشت.
 - انقلابیون تونس مطمئن بودند پیام ها و ویدئوهایی که در یوتیوب و فیس بوک آپلود شده به دست جهانیان رسیده است. شبکه الجزیره نیز از طریق ماهواره این ویدئوها را به دست شمار گسترده تری از بینندگان می رساند. این زنجیره ارتباطات به جوانان تونسی کمک کرد بدون ترس برای دهه های متمادی سرلوحه جوامع دیگر کشورهای عرب شوند.
 - پس از هفته ها درگیری خشونت آمیز بین نیروهای امنیتی و معترضان، رهبران نظامی تونس از بن علی خواستند از کشور خارج شود. بن علی با هواپیما به عربستان سعودی گریخت. بدین ترتیب تونس به اولین کشوری عربی مستبد تبدیل شد که استبداد در آن در مواجهه با ناآرامی های عمومی از بین رفت. سقوط بن علی موجی از فعالیت های مردمی را در شماری از کشورهای عربی منطقه برانگیخت و نقطه آغازی شد برای تحولات جدید و آنچه رسانه ها "بهار عربی" می خوانند.
 - ارتش کوچک اما حرفه ای تونس به جای حمایت از نیروهای امنیتی به حمایت از معترضان پرداخت. "جئن ریچارد عمار" رئیس نیروهای مسلح به بن علی گفت: ارتش از دستورات او برای به توپ بستن معترضان اطاعت نخواهد کرد و او باید فرار کند.

- بهایی که تونس برای انقلاب خود در سال ۲۰۱۱ پرداخت حدود ۳۰۰ کشته و ۷۰۰ زخمی بود.